

BONYHAI GABRIELLA ELEONÓRA

A hagyaték átadása – az öröklési bizonyítvány a román Polgári törvénykönyv és az Európai Parlament és Tanács 650/2012/EU-rendelete tükrében

Transfer of Legacy – Certificate of Succession in the Light of the Romanian Civil Code and Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council

Abstract: Regulation (EU) No 650/2012 of the European Parliament and of the Council in matters of succession is based on the principles of uniformity and predictability. The succession procedure should be governed by a single statutory provision in each Member State, uniformly with regard to all types of property, in terms of quality of succession, provisions on the opening and place of the succession, ineligibility for inheritance, survivor's rights. The harmonization that has begun runs counter to the different national laws and regulations of the Member States, which will only be possible to approximate over time, but uniform rules would significantly facilitate and resolve the legal problems that arise in succession proceedings.

Keywords: certificate of inheritance, inheritor, testator, habitual residence

Összefoglaló: Az Európai Parlament és Tanács 650/2012/EU-rendelete öröklési ügyekben az egységesség és kiszámíthatóság (prediktibilitás) elve szerint van felépítve. Az örökösödési eljárást minden tagországban egyetlen törvényes rendelkezés kellene irányítsa, egységesen, bármelyféle vagyontárgyra, örökösödési minőségre való tekintettel, a hagyatéki eljárás megnyitásának és helyével kapcsolatos rendelkezéseknek a terén, az öröklésre érdemtelen, a kötelesrésre jogosultság terén, a túlélő házastárs jogainak terén. Az elindított jogharmonizáció eltérő tagállami belső jogszabályokba és jogrendekbe ütközik, amelyet csak idővel fog lehetni közelíteni, de az egységes szabályozás lényegesen megkönnyítené és megoldaná az örökösödési eljárásban felmerülő jogi problémákat.

Kulcsszavak: örökösödési bizonyítvány, örökös, örökhagyó, szokásos tartózkodási hely

1. Bevezetés

Az Európai Parlament és Tanács 650/2012/EU-rendelete az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről intézkedik.

Szükségessé vált, így elindult egy olyan folyamat, amely a tagállamok ezen területen levő eltérő jogszabályainak összeegyeztethetőségét biztosítja, különös figyelmet szentelve a nemzeti hagyományok tiszteletben tartásának, de megoldást találva a mindennapi élet egyik létfontosságú területének szabályozására az örökösödés és a végrendelet területén. Ezekben a területeken a tagállamok belső szabályozásai eltérőek, ezért nyitni kellett egy összeegyeztethető, egységes szabályozás irányába.

2. Örökösödési rendelkezések a romániai jogban

A szovjet típusú diktatúra évei alatt az 1965. évi román Alkotmány a 37. cikkben kimondta, hogy az örökösödési jogot törvény védi. Érdemes lenne külön tanulmányban felmérni, hogy milyen mértékben is sikerült ezt a jogot érvényesíteni, főleg azok által, akik szülőföldjük elhagyására kényszerültek és elveszítették román állampolgárságukat. Valószínűleg kevés olyan gyakorlati példával találkozunk, ahol külföldi (egykori román) állampolgár örökösödési eljárás során jogait érvényesíthette volna a romániai hagyatéki vagyon megszerzésére. Ritka volt az olyan eset is, amikor román állampolgár külföldi vagyont örökölt. Jelenlegi kontextusban is érdemes nyomon követni, hogyan juthatnak az örökösök külföldi örökségükhöz. E célból vizsgáljuk meg a romániai rendelkezéseket, amelyek az európai uniós rendelet belső jogba történő átültetése előtt szabályozták a határon túlra kiterjedő öröklési eljárásokat, az 1989-ben végbemenő változások (a rendszerváltás) után.

Az 1864. évi román Polgári törvénykönyv III. könyvében szabályozza az örökösödés problémáját, de sehol nem kerül megemlítésre az öröklési bizonyítvány fogalma. Az 1953. évi 40. rendelet¹ 25. cikke kimondja, hogy az öröklési bizonyítvány teljes bizonyító erővel rendelkezik az örökös minőségére, valamint az egyes örökösök hagyatéki részesedésére nézve. Ez utóbbi rendelkezés alapján a közjegyzők kiállították az öröklési bizonyítványt. Később, az 1995. évi 36. számú törvény 117. cikke alapján állították ki az örökösök számára az öröklési bizonyítványt.

A következőkben szükséges az 1991. évi Romániai Alkotmány vonatkozó rendelkezéseit is elemezni. Bár az Alkotmány a 41. cikkben kimondja, hogy a magántulajdon törvény által védett és garantált, a külföldi állampolgárok földterületek tulajdonjogát csak törvényes öröklés útján szerezhetik meg, és ezt is csak a 2003. évi alkotmánymódosítás óta. Az Alkotmány 42. cikke kimondja, hogy az örökléshez való jog szavatolt. Az említett

¹ A közjegyzői örökösödési eljárásra vonatkozó 1953. évi 40. számú dekrétum.

két cikk lényeges változást hozott, mert a kommunista berendezkedés idevágó rendelkezéseivel szemben, törvényes öröklés útján akár külföldi állampolgárok is tulajdonjogot szerezhetek földterület felett. A gyakorlatban ezek a külföldi állampolgárok többnyire olyan személyek voltak, akik a kommunizmus során emigráltak, és ennek következtében megfosztotta őket a kommunista rezsim a román állampolgárságtól, ellenben szüleik vagy más hozzátartozóik romániai javakat hagytak maguk után, amelyeknek ők voltak a törvényes örökösei. A szabályozás ekkor még nem tért ki a végrendelet alapján megszerezhető jogokra.

Észrevehető tehát, hogy megindult egy enyhe nyitás, de a szabályozás még messze elmaradt az elvárásoktól. A nyitás ellenére még várni kellett a gyakori helyzetek rendezését elősegítő törvények megszületésére.

Az 1992. évi 105. törvény a nemzetközi magánjog terén a 67. cikkben szabályozta azt a helyzetet, amelyben az elhunytnak több ország területén is voltak ingatlanai, ebben az esetben a törvényhozó kimondta, hogy az öröklési eljárás külön kerül lefolytatásra, annak az országnak a joga szerint, ahol az adott ingatlan található. A törvény különbséget tett a nemzetközi jellegű örökléseket illetően, hangsúlyt fektetve az örökölt javak természetére: az ingó vagyon és a kereskedelmi célvagyon tekintetében az elhunyt nemzeti joga (*lex patriae*) szerint jártak el, míg a hagyaték részét képező ingatlanok tekintetében annak az államnak a joga szerint, amelynek a területén ezek az ingatlanok mindegyike található volt (*lex rei sitae*).² Ilyen esetben eltérő jogrendek alapján több öröklési bizonyítvány került kiállításra. Természetesen ez több munkát, energiát és odafigyelést igényelt az elhunyt örököseitől, nem egy esetben lényegesen megnehezítette helyzetüket. A fent említett rendelkezés szerint az örökhagyónak Romániában levő javai (többnyire az örökséget képező ingatlanok tulajdonjoga) romániai közjegyző előtt lefolytatott hagyatéki eljárás következtében kerültek az örökös tulajdonába, függetlenül attól, hogy az illető rendelkezett-e román állampolgársággal vagy sem. A közjegyző illetékessége az elhunyt romániai utolsó lakhelye vagy az örökhagyó romániai ingatlanának helye szerint került megállapításra. Peres eljárás esetén az ingatlan fekvésének helye szerinti bíróság tárgyalta az örökösödési ügyet.

Az új, nyitottabb szemlélet egyre nagyobb szerepet és tiszteletet tanúsított a magántulajdonjog tekintetében, ami lehetővé tett egy közvetett visszakövetelési módozatot a kommunista rendszer által államosított és/vagy elkobzott javak vonatkozásában. Az általános polgári eljárási szabályok keretében indultak az első peres eljárások, majd az egyre elterjedtebb pereket látva a törvényhozó számára egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy közösségi elvárás egy szakszerű, aktuális és inkluzív visszaszolgáltatási eljárás elkészítése.

Románia Európai Unióhoz való csatlakozásának egyik követelménye volt a múlt rendszerben (a szovjet típusú diktatúra által) államosított ingatlanok jogi helyzetének a rendezése, valamint a volt tulajdonosok kártérítése. Olyan szabályozást kellett tehát kidolgozni, amely állampolgárságtól függetlenül rendelkezik a visszaszolgáltatásról, kártérítésről.

² Dan Andrei POPESCU: *Din nou despre rezerva succesorală. Privire din perspectiva dreptului internațional privat*, Buletinul Notarilor Publici, 2018/2. (XXII).

A 2001. évi 10. törvény³ alapján lehetővé vált az 1945. március 6. és 1989. december 22. között jogsérelemmel államosított ingatlanok visszaszolgáltatása magánszemélyek számára is, állampolgárságtól függetlenül. A helyi közigazgatási egységek keretén belül létrehozott visszaszolgáltatási bizottságok hatáskörébe helyezték a 2001. évi 10. törvény alapján előterjesztett kérelmek elbírálását és az ezzel kapcsolatos döntések meghozatalát. A visszaszolgáltatási határozatok kiadását a törvény a polgármesterek hatáskörébe utalta, betartva a közigazgatási jogszabályok előírásait,⁴ közigazgatási aktusnak tekintve ezeket. A dolog érdekessége, hogy ugyanazon törvényhozó a polgármester által aláírt határozat felülvizsgálatát az ingatlan területi elhelyezkedése alapján illetékes törvényszék polgári jogi kollégiumának hatáskörébe rendelte,⁵ bár a határozat egy helyi közigazgatási szervtől származó aktus volt. A törvényhozó elismerte a rendezésre szoruló helyzet magánjogi jellegét, a helyzetek orvoslása esetenként komoly örökösödési bizonyodalmak letisztázását is megkövetelte, amely akár nemzetközi jellegű problémákat is érintett. A 2001. évi 10. törvény lehetőséget adott a külföldi állampolgárok számára is, hogy visszaigényeljék tulajdonaikat, amennyiben jogosultságukat a törvény feltételei alapján bizonyítani tudják. Számos esetben az a személy, akit az államosítás megfosztott tulajdonától, már nem volt életben, így ezen személy törvényes, illetve végrendeletben meghatározott örököse is betérjeszthette a visszaszolgáltatási kérvényt. A törvényhozó ezzel a restitúciós törvénnyel elismerte a Románia területén található ingatlanok (belterületek és a rajtuk található felépítmények) esetén a külföldi állampolgárok örökösödési jogát, egyben a külföldön kiadott öröklési bizonyítványt elismerte és elfogadta az örökösödési jogosultság bizonyítására. Ezek az ügyek is rávilágítottak arra a tényre, hogy szükségessé vált egy komplexebb szabályozási rendszer kidolgozása az örökösödési eljárások területén.

A 2011. évi román Polgári törvénykönyv (Rptk.) IV. cím I. fejezet 6. szakasz 1132. cikke értelmezi az öröklési bizonyítvány fogalmát. Az új rendelkezés értelmében az öröklési bizonyítványt a közjegyző állítja ki. A bizonyítvány megállapításokat tartalmaz a hagyatéki vagyonra, az örökösök számára és minőségére, és az őket e vagyonból megillető részesedésre vonatkozóan, ahogyan más, törvényben előírt megjegyzéseket is.⁶

A törvényhozó az 1133. cikkben a joghatásokkal kapcsolatban is rendelkezik. Az öröklési bizonyítvány tanúsítja a törvényes vagy végrendeleti örökös minőséget, miként az elfogadó örökösök tulajdonjogát is a hagyatékból található vagyontárgyakra nézve, a mindegyiküket megillető részesedésben. A közjegyző az öröklési bizonyítványt akkor állítja ki, ha az örökösök között az örökléssel kapcsolatosan a hagyatéki eljárás alatt nincs vitatott kérdés. Az eljárás alatt a közjegyző meg kell bizonyosodjon afelől, hogy az örökösök tisztáztak minden esetleges vitát, és teljes mértékben egyetértenek az örökösödési eljárásban felmerülő kérdésekben, mint például az örökhagyó végrendeletének

³ Románia Hivatalos Közlönye, 2001. február 14, 75. sz.

⁴ VERESS Emőd: *Drept administrativ: organizarea administratiei publice*, Status Kiadó, Csíkszereda, 2010, 347.

⁵ 2001. évi 10. törvény az 1945. március 6–1989. december 22. között államosított ingatlanok jogállásáról. 26. cikk (3) bekezdés.

⁶ VERESS Emőd, SZÉKELY János: *Drept civil. Moștenirea Liberalităților*, C.H. Beck, 2020, 135.

érvényessége és elfogadása, a hagyaték elfogadása, köteles részi igények teljesítése a hagyatéki vagyon tárgyait illetően.⁷

A közjegyző előtt történő hagyatéki eljárás nem konstitutív eljárás, nem öröklési jogot keletkeztető, hanem deklaratív: az öröklést közhitelűen tanúsító hatálya van. Mindezek mellett a hagyatéki eljárást tárgyaló közjegyző esetenként eldönthette, hogy szükséges-e az örökösöknek bizonyítani az örökhagyó tulajdonosi minőségét az ingatlan fekvése szerint illetékes helyi közigazgatási egység által kiállított igazolással, vagy elegendő az adóhatóság által kiállított igazolás is.⁸ A közjegyző köteles szigorúan ellenőrizni az öröklési bizonyítvány kiadása előtt a hagyatéki eljárás követelményeinek a betartását, egyben az örökhagyó hagyatékát képező vagyon összetételét tételesen fel kell sorolnia a hagyatéki végzésben. Az ingatlanvagon esetén telekkönyvön kívüli ingatlanok is képezhetik a hagyatéki vagyon részét, ezek esetén elvárt követelmény az örökhagyó tulajdonosi minőségét igazoló okirat felmutatása. Bár a hagyatéki eljárásban nem kötelező, hogy csak az örökhagyó telekkönyvezett ingatlanai szerepeljenek az öröklési bizonyítványban – mivel telekkönyvön kívüli ingatlanok is képezhetik a vagyon tárgyát –, a gyakorlatban a közjegyzők egyre inkább javasolják az örökösöknek, hogy rendezék ezen utóbbi esetben az ingatlanok jogi helyzetét, és telekkönyvezés után kérjék az öröklési bizonyítvány kiállítását. Természetesen egy rendezett jogi helyzetű ingatlan lényegesen megkönnyíti az örökösök későbbi helyzetét egy utólagos jogvita esetén.

Értékelendő, hogy a 2011. évi román Polgári törvénykönyv kiegészült, és a fent említett cikkek szabályozzák az öröklési bizonyítvány joghatását. Ezzel az újítással alátámasztják és elismerik a szabályozás szükségszerűségét, fontosságát, az okirat polgári jogi jellegét. A román Polgári törvénykönyv modernebb elgondolás alapján került kidolgozásra, figyelembe vették az Európai Unió belüli jogharmonizációs törekvéseket, a belső jogban is helyet kaptak olyan fogalmak, amelyek az előző törvénykönyvben nem szerepeltek, részben azért, mert még nem léteztek, részben azért, mert valamilyen okból kifolyólag nem kerültek szabályozásra a Polgári törvénykönyvben. A törvényhozó igyekezett összevonni és egy törvénykönyvbe összegyűjteni a legfontosabb polgári jogi normákat, áttekinthetőbbé és közérthetőbbé tenni azokat, amelyek az örökösödési eljáráshoz kapcsolódnak, ezzel is megelőzve az esetleges nem egységes értelmezés.

A Polgári törvénykönyv nyitottabb és dinamikusan változó tendenciát mutat. Erről tanúskodik az Rptk. nemzetközi magánjogi rendelkezésekről szóló VII. könyve is, amelyben a jogalkotó kitér a külföldi jog tartalmának, értelmezésének, alkalmazásának a szabályozására, az állampolgárság szabályozására és meghatározására, a szokásos tartózkodási hely meghatározására és bizonyítására. Az új rendelkezések sora modernebb jellegű kölcsönöz, nyitott lépéseket elfogadni az európai jogharmonizációs törekvések terén. Értékelendő, hogy látszanak azon törekvések, amelyekkel az aktuális jogi helyzetet próbálták minél szélesebb körben szabályozni.

⁷ Gabriel BOROI, Liviu STANCIULESCU: *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod Civil*, Hamangiu, 2012, 655.

⁸ Punct de vedere cu privire la suplimentarea masei succesoriale cu un imobil, asupra căruia dreptul de proprietate al defunctei este probat exclusiv printr-o hotărâre judecătorească de partaj, cu efect declarativ în raport de data pronunțării sale. Activitatea Uniunii – Supliment al Buletinului Notarilor Publici, 2019/6. 31.

3. Jogharmonizációs törekvések

Az Európai Tanács elismerte azon törekvések haladó jellegét, amelyek a polgári ügyek és ezen belül az örökösödési ügyek területén a tagállamok jogrendszereinek harmonizációját szorgalmazták, hiszen az eljárásokat valóban hatékonyabbá kellett tenni.

Az Európai Parlament és Tanács 650/2012/EU-rendelete azt tűzte ki célul, hogy egybegyűjtse a joghatósággal, az alkalmazandó joggal, a határozatok, közokiratok és a perbeli egyezségek elismerésével – vagy adott esetben elfogadásával –, végrehajtathóságaival és végrehajtásával, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetésével kapcsolatos rendelkezéseket.

A rendelet hatályának ki kell terjednie a hagyaték öröklésének valamennyi polgári jogi szempontjára, azaz a vagyontárgyak, jogok és kötelezettségek haláleset miatti átruházásának valamennyi formájára, akár végintézkedés szerint megvalósuló átruházás, akár törvényes öröklés révén történő átszállás útján (Preambulum 8. és 9. pontja).

A tagállamokban élő állampolgárok szokásai és mobilitása, valamint a gazdasági szempontok és érdekek lényegesen megváltoztak az elmúlt időszakban, az állampolgárok szokásos tartózkodási helye az Európai Unión belül már nem csak kifejezetten az illető állampolgárságához köthető, hiszen a nagyfokú mobilitás révén egyre többször fordul elő, hogy egy személy állampolgársága nem megegyező az állandó tartózkodási helyével, ami külön bonyolítja az illető örökhagyó elhalálozása után alkalmazandó jog meghatározását.

Ilyen és hasonló esetekre keresi a rendelet az Unión belüli egységes megoldást, amely elfogadható a tagországok számára. A rendelet kidolgozói számára a feladat nem volt egyszerű, főleg ha figyelembe vesszük, hogy a tagállamok belső joga esetenként komoly eltéréseket mutatott, amit figyelembe kell venni, és a rendeletnek törekednie kellett arra, hogy tág értelmezéseket adjon a fogalmaknak, minél érthetőbbé téve a szabályozást. A tagállamok esetén lényeges eltérés van a belső jogban a kötelesrész kielégítése körüli szabályozás terén, az örökhagyó egyenes ági leszármazottjának, illetve házastársának járó kötelesrész teljesítése tekintetében, vagy a kötelesrészeire jogosultak sorrendje között is. Tagállamonként változik, hogy az örökhagyót túlélő házastárs vagy az egyenes ági leszármazott élvez előnyt.

A rendelet nem szab gátat annak, hogy azokban a tagállamokban, ahol a közjegyzők hatáskörrel rendelkeznek öröklési ügyekben, gyakorolhassák e hatáskörüket. Ebben az esetben a közjegyző körütekintően kell eljárjon, különös figyelmet kell szenteljen illetékességének megállapítására. Illetékes az a közjegyző, akinek működési területén az örökhagyó utolsó lakhelye volt, vagy akinek körzetében hagyatéki vagyontalálható, amennyiben az örökhagyó nem élt választási jogával.

A rendelet kimondja, hogy az Európai Unión belül a megfelelő igazságszolgáltatás, valamint a tényleges kapcsolat az öröklés és azon tagállam között, amelyben a joghatóságot gyakorolják, azt feltételezi, hogy mind a joghatóság, mind az alkalmazandó jog meghatározása tekintetében az általános kapcsoló elv az örökhagyónak az elhalálozása időpontjában meglévő szokásos tartózkodási helye kell legyen (Preambulum 23. pont).

A szokásos tartózkodási hely meghatározása számos tényezőtől függ. Figyelembe kell venni az örökhagyó elhalálozása előtti életkörülményeit, az adott tagállamban való tartózkodásának gyakoriságát, időtartamát, indokát (szakmai vagy gazdasági okait), illetve ezen tényezők közötti kapcsolati összefüggéseket. A helyzet bonyolódik abban az esetben, ha vagyona több tagállamra terjed ki. Lényegesen egyszerűbb a helyzet, ha az örökhagyó az egyik érintett tagállam állampolgára volt, illetve az összes jelentősebb vagyontárgya az egyik érintett államban volt fellelhető, ugyanis akkor ezeket a ténytlásokat kell elemezni, értékelni és meghatározni az alkalmazandó jogot.

Az Európai Parlament és Tanács 650/2012/EU-rendelete az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről az Európai Unió Hivatalos Lapjában 2012. július 27-én került közlésre, és a közléstől számított huszadik napon lépett hatályba. A rendeletet a tagállamok 2015. augusztus 17-től kellett alkalmazni, a 77. és 78. cikk kivételével, amelyek 2014. január 16-tól váltak kötelezővé. A rendelet mint jogalkotói aktus az EU egész területén alkalmazandó lett. Románia a rendelet alkalmazásának a körülményeit a 2016. évi 206. törvény⁹ révén teremtette meg.

Az egységes európai szabályozás eredményeképpen, amennyiben a hagyatéki eljárás Románia területén, közjegyző előtt zajlott, az európai öröklési bizonyítványt az illető közjegyző köteles kiállítani, amennyiben erre igényt tart az illető örökös. Amennyiben a hagyatéki eljárás per útján került lefolytatásra az európai öröklési bizonyítványt az illető bíróság kell kiállítsa. A jogszabály az európai öröklési bizonyítványok kiegészítését, módosítását, visszavonását is a kibocsátó hatóság (közjegyző, illetve bíróság) hatáskörébe helyezi. Minden esetben az európai öröklési bizonyítvány formanyomtatványa a 2014. december 9-i 1329/2014/EU-bizottsági végrehajtási rendelet mellékletében szereplő formanyomtatványnak kell megfeleljen.

Várható volt, hogy a rendelet alkalmazása nem lesz egyszerű, és számos gyakorlati problémát fog felvetni. Ezzel az Európai Parlament és Tanács is teljesen tisztában volt, mert a rendelet 75. cikkében felülvizsgálati lehetőségről is rendelkezett. 2025. augusztus 18-ig a Bizottság jelentést nyújt majd be a rendelet alkalmazásáról az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak és az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak, amely elemzi a különböző tagállamokban az öröklési ügyekben felvetődött gyakorlati problémákat.

A tagállamok közjegyzői új helyzetekkel szembesültek, amelyek lassították a rendelet belső jogrendben való alkalmazását. Számos kérdés merült fel már a gyakorlatban, amely elbátortalanította az illetékeseket abban, hogy alkalmazzák a rendeletet, és európai öröklési bizonyítványt állítsanak ki olyan örökösök számára, akik részére ez indokoltá vált. Ilyen eset főleg akkor állt fenn, amikor a román állampolgársággal rendelkező örökhagyónak az elhalálozás időpontjában állandó tartózkodási helye Románia volt, de külföldön is rendelkezett ingatlanvagyonnal.

Eddig az általam megkeresett, a romániai közjegyzői kamarában tevékenykedő közjegyzők egyike sem adott ki európai öröklési bizonyítványt. Valószínű, hogy nem

⁹ Románia Hivatalos Közlönye, 2016. november 9, 898. sz.

sok példa van erre országos viszonylatban sem. Jelen tapasztalatom szerint egyelőre csak fordított esetben van eljárás alatt néhány öröklési ügy. Ezekben más tagország állampolgára az örökhagyó, aki az illető tagországban rendelkezett állandó tartózkodási hellyel, de Románia területén is voltak ingatlanai. Ezekben az esetekben magyarországi, osztrák, illetve német közjegyzők többszöri nekifutásra elindították ugyan az öröklési eljárást. Valószínű, hogy a rendelkezések betartása komoly nehézségek elé állítja a közjegyzőket.

Az európai öröklési bizonyítvány kiállítója be kell tartsa az eljárás teljes ideje alatt a rendeletben foglalt összes intézkedést, a bizonyítványnak teljes mértékben tartalmaznia kell mindazokat az adatokat, amelyek a rendelet 68. cikkében találhatóak.

Fel kell tüntetni a kiállító hatóság nevét, címét, ügyiratszámát, az illetékességet indokló tényezőket, a kiállítás dátumát, a kérelmező személyes adatait, az örökhagyó adatait, a kedvezményezettek adatait, az öröklésre alkalmazandó jogot, olyan információkat, hogy törvényes öröklésről van-e szó, vagy végintézkedés alapján történő öröklésről, adott esetben az örökség elfogadásának, illetve visszautasításának a természetére vonatkozó összes információt, az egyes örököst megillető részesedés, vagy az adott örököst megillető jogok és/vagy vagyontárgyak felsorolását, végrendeleti végrehajtó, hagyatéki gondnok jogosultságát.

Az ingatlanvagyon esetén az illetékes hatóság különös figyelmet kell szenteljen arra, hogy az öröklési bizonyítvány telekkönyvi adatokat is tartalmazzon, amely segítségével az illető örökhagyó vagyona telekkönyvezhető lesz az örökös számára és nevére. Az adatok kihagyása az öröklési bizonyítvány kiegészítését eredményezheti. Felmérve ezeket a veszélyeket, a kiadó közjegyzői irodák az információk és később az örökösödési bizonyítványok más tagországban való végrehajtásával kapcsolatos esetleges visszautasításának elkerülése érdekében esetenként ügyvédi, illetve közjegyzői kapcsolatfelvételt kezdeményeznek, hogy nemzetközi szakmai közreműködéssel hidalják át az esetleges eltérő jogrendekből származó félreértéseket.

Az európai örökösödési bizonyítványt kiállító hatóság nem minden tagállam esetén egységes. A németországi hatóság nem tekintette fontosnak, hogy az örökhagyó vagyonát képező ingatlanokat telekkönyvi adatokkal is determinálja, ezért a Romániai Kataszteri Hivatal visszautasította az örökösök telekkönyvezési kérelmét, azzal indokolva, hogy az örökösödési bizonyítvány nem felel meg az 1996. évi 7. törvény 24. cikkének 3. pontja szerinti követelménynek. Az örökösök peres eljárás következtében¹⁰ igyekeztek érvényesíteni örökösödési jogosultságukat, megtámadva a telekkönyvi hivatal visszautasító végzését. A Bukaresti Törvényszék jóváhagyta a fellebbezést, és kötelezte a hivatalt, hogy telekkönyvezzé be az örökösök nevére az örökölt ingatlant. Határozatát azzal indokolta, hogy az európai örökösödési bizonyítvány tartalmi és formai követelményei nem a román jog követelményeinek kell megfeleljenek, hanem – mivel Németország volt a kiállító hatóság – a német jogrendszer követelményeit kell figyelembe venni, és ezen követelmények az adott esetben teljesültek.

¹⁰ Tribunalul Bucuresti. Sentința Civilă nr. 3034/01.10.2019 <https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/534063848/1/sentința-civilă-nr-3034-2019-din-01-oct-2019-tribunalul-bucuresti-plangere-impotriva-incheierii>. (letöltés ideje: 2021. 07. 25.)

Várhatóan még számos esetben lesz rá példa, hogy a telekkönyvi hivatal kifogást fog emelni a kiállított öröklési bizonyítványokkal kapcsolatban, és nincs kizárva, hogy a joggyakorlat nem egységesen fog alakulni.

A rendelet hatálybalépésétől kezdve számos komoly kérdés merült fel, amelyeket az Európai Bíróság hivatott megválaszolni.

A 650/2012/EU-rendelettel kapcsolatosan az Európai Bírósághoz egy lengyel bíróság előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtott be, amelyet a Bíróság a C-658/17. számú ügyben tárgyalt. Az előzetes döntéshozatal – polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés – a rendelet – a 3. cikk (1) bekezdés g) és i) pontja – a „határozat” fogalma öröklési ügyekben – a „közokirat” fogalma öröklési ügyekben – a nemzeti öröklési bizonyítvány jogi minősítése – a 3. cikk. (2) bekezdés – a „bíróság” fogalma – magyarázatára terjedt ki.

A Bíróság (első tanács) ítéletében a következőképpen döntött: „(1) Az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló, 2012. július 4-i 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 3. cikke (2) bekezdésének második albekezdését úgy kell értelmezni, hogy a közjegyzők 'bíróságnak' való minősítése szempontjából nincs döntő jelentősége annak, hogy valamely tagállam nem tette meg az e rendelkezésben foglalt, az igazságszolgáltatási feladatok e közjegyzők általi ellátására vonatkozó értesítést.

A 650/2012. rendelet 3. cikke (2) bekezdésének első albekezdését úgy kell értelmezni, hogy az a közjegyző, aki az alapügyben szereplőhöz hasonló okiratot a közjegyzői eljárásban részt vevő összes fél közös kérelmére állítja ki, nem minősül 'bíróságnak' e rendelkezés értelmében, és következőképpen e rendelet 3. cikke (1) bekezdésének g) pontját úgy kell értelmezni, hogy az ilyen okirat nem minősül e rendelkezés értelmében 'határozatnak'.

(2) A 650/2012. rendelet 3. cikke (1) bekezdésének i) pontját úgy kell értelmezni, hogy az alapügyben szereplőhöz hasonló öröklési bizonyítvány, amelyet a közjegyző a közjegyzői eljárásban részt vevő összes fél közös kérelmére állít ki, e rendelkezés értelmében 'közokiratnak' minősül, amelynek kiadásához csatolni lehet az e rendelet 59. cikke (1) bekezdésének második albekezdésében említett, a 650/2012. rendeletben említett formanyomtatványok meghatározásáról szóló, 2014. december 9-i 1329/2014/EU-bizottsági végrehajtási rendelet 2. mellékletében szereplő formanyomtatványnak megfelelő formanyomtatványt.”

A 650/2012/EU-rendelettel kapcsolatosan a német bíróság is az Európai Bírósághoz fordult, amely szintén egy előzetes döntéshozatal iránti kérelmet nyújtott be, amit a Bíróság a C-20/17. sz. ügyben tárgyalt. Ebben az eljárásban a kérdést feltevő bíróság arra kereste a választ, hogy milyen szabályozást alkalmazzon az örökösödési bizonyítványt kiadó tagállam hatósága; a rendelet 4. cikkében található európai öröklési bizonyítvány kibocsátása körüli joghatóságra vonatkozó rendelkezéseket kell-e figyelembe vennie abban az esetben is, ha ezek eltérőek az illető tagállam nemzeti jogának joghatósági szabályozásától?

Az Európai Bíróság (második tanács) ítélete a következőket tartalmazza: „Az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról, az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről szóló,

2012. július 4-i 650/2012/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 4. cikkét úgy kell értelmezni, hogy azzal ellentétes az olyan tagállami szabályozás, mint az alapügyben szereplő, amely annak ellenére, hogy az örökhagyó szokásos tartózkodási helye a halálának időpontjában nem ebben a tagállamban volt, azt írja elő, hogy ez utóbbi tagállam bíróságai továbbra is joghatósággal rendelkeznek a nemzeti jog szerinti öröklési bizonyítványok kiállítására egy határon átnyúló vonatkozású öröklés esetében, amennyiben a hagyatéki javak ennek az említett tagállamnak a területén találhatók, vagy amennyiben az örökhagyó ugyanezen tagállam állampolgárságával rendelkezett.”

A tagállamok közjegyzői kamaráiban tevékenykedő közjegyzők a hagyatéki eljárással kapcsolatosan különös figyelemmel követik az előzetes döntéshozatali kérelmek esetén meghozott döntéseket, és azok jogi következményeit firtatják a belső joggal kapcsolatosan.¹¹ Számos vitatható kérdés merült fel a gyakorlatban, amely elbizonytalanítja azokat a közjegyzőket, akik a hagyatéki eljárások során nemzetközi (külföldi elemmel rendelkező) magánjogi vonatkozású helyzettel állnak szemben. A 650/2012/EU-rendelet egységes alkalmazásának megvalósulása valószínűleg még időbe kerül.

Talán még nehezebb helyzetbe kerülnek azok az örökösök, akik az Európai Unión kívüli örökösödési eljárásba fognak ütközni, mert az alkalmazandó külföldi jog tartalmának bizonyítása komoly nehézségeket fog eredményezni, és egyben késleltetni fogja a hagyatéki eljárás befejezését.¹² Az új román Polgári törvénykönyv VII. könyve, amely a nemzetközi magánjogi rendelkezéseket tartalmazza, az I. cím 2562. cikkében erre már kitér, de a norma alkalmazása a gyakorlatban valószínűleg számos kérdést fog majd eredményezni.

4. Következtetések

Általánosan elfogadott az a tény, hogy az Európai Unió tagállamaiban tevékenykedő hatóságok számára az Európai Parlament és Tanács 650/2012/EU-rendelete az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről hiánypótló rendelkezés és szükségessége megkérdőjelezhetetlen. A tagállamokban élő állampolgárok életvitele egyre inkább igényli az ilyen jellegű rendelkezések államok közötti összehangolását. Nagyon komplex a jogi kérdések megoldása, és nem fog könnyen megtörténni.

A rendelet számos nehézség elé állítja főleg a közjegyzőket, mert többnyire őket éri megkeresés az örökösödési eljárások lebonyolításával kapcsolatban, de a bíróságok sincsenek könnyebb helyzetben. Munkájukat megnehezíti a tagállamok közötti eltérő

¹¹ Decizia Curții de Justiție a Uniunii Europene în Cauza C-20/17 și impactul acesteia asupra eliberării de către notari a certificatelor interne de moștenitori, în baza Legii nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale. Buletinul notarilor publici, nr. 2018/3 (XXII). 49–54.

¹² Punct de vedere cu privire la o succesiune cu element de extraneitate. Activitatea Uniunii – Supliment al Buletinului Notarilor Publici, 2019/5. 106.

jogrend, amely az általuk kiadott öröklési bizonyítvány más tagállamban való alkalmazása és felhasználása körül jogi bonyodalmakat eredményezhet.

Továbbá szükségessé válik egy olyan európai online rendszer kidolgozása, amely lehetőséget ad majd arra, hogy bármely tagállamban kiadott végrendeleti irat esetében egy másik tagállamban az örökhagyó örökösödési eljárását végző hatóság azonnal megállapíthassa érvényességét, vagy bármilyen más információval segítse a bizonyítvány kiállítóját. Ezekre az online európai nyilvántartásokra még valószínűleg várnunk kell, bár ezek létezése felgyorsítaná az esetek megoldását.

A rendelet felülvizsgálata ilyen szempontból egyértelműen szükségessé fog válni, és további kiegészítések, módosítások fogják orvosolni az időközben jelzett gyakorlati problémákat. Az uniós állampolgárok határokon átvélt gazdasági tevékenysége idővel bonyolultabb jogi helyzeteket fog eredményezni, ezért előreláthatóan a rendelet is dinamikusan kell majd kövesse az ilyen jellegű változások szabályozását, ami természetesen a tagállamok belső jogában is változásokat fog eredményezni.

Irodalomjegyzék

1. 1329/2014/EU-bizottsági végrehajtási rendelet.
2. 2001. évi 10. törvény az 1945. március 6–1989. december 22. között államosított ingatlanok jogállásáról.
3. 2016. évi 206. törvény.
4. Az Európai Parlament és Tanács 650/2012/EU-rendelete az öröklési ügyekre irányadó joghatóságról az alkalmazandó jogról, az öröklési ügyekben hozott határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az öröklési ügyekben kiállított közokiratok elfogadásáról és végrehajtásáról, valamint az európai öröklési bizonyítvány bevezetéséről.
5. Gabriel BOROI, Liviu STĂNCIULESCU: *Instituții de drept civil în reglementarea noului Cod Civil*, Hamangiu, Bukarest, 2012.
6. DEAK Francisc: *Tratat de drept succesoral*, Universul Juridic, Bukarest, 2002.
7. Decizia Curții de Justiție a Uniunii Europene în Cauza C-20/17 și impactul acesteia asupra eliberării de către notari a certificatelor interne de moștenitori, în baza Legii nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale. Buletinul notarilor publici. 2018/3 (XXII).
8. Európai Bíróság előzetes döntéshozatali kérelem C-20/17. sz. ügyben hozott ítélete.
9. Európai Bíróság előzetes döntéshozatali kérelem C-658-17. sz. ügyben hozott ítélete.
10. <https://www.sintact.ro/#/jurisprudence/534063848/1/sentinta-civila-nr-3034-2019-din-01-oct-2019-tribunalul-bucuresti-plangere-impotriva-incheierii> (letöltés ideje: 2021. 07. 25.)
11. Rodica Narcisa PETRESCU: *Drept administrativ*, Hamangiu, Bukarest, 2009.
12. Dan Andrei POPESCU: *Din nou despre rezerva succesorală. Privire din perspectiva dreptului internațional privat*, Buletinul Notarilor Publici, 2018/2. (XXII).
13. Punct de vedere cu privire la o succesiune cu element de extraneitate. Activitatea Uniunii – Supliment al Buletinului Notarilor Publici, 2019/5.

14. Punct de vedere cu privire la suplimentarea masei succesorale cu un imobil, asupra căruia dreptul de proprietate al defunctei este probat exclusiv printr-o hotărâre judecătorească de partaj, cu efect declarativ în raport de data pronunțării sale. Activitatea Uniunii – Supliment al Buletinului Notarilor Publici, 2019/6.
15. SZÉKELY János: *Román polgári eljárásjog – második, bővített és kiegészített kiadás*, Forum Iuris Kiadó, Kolozsvár, 2018.
16. SZTRANYICZKI Szilárd: *Román polgári jog. Dologi jogok*, Forum Iuris Kiadó, Kolozsvár, 2019.
17. VERESS Emőd, SZÉKELY János: *Drept Civil. Moștenirea. Liberalitățile. Ediția a II-a*, C.H. Beck Bukarest, 2020.
18. VERESS Emőd: *Drept administrativ: organizarea administrației publice*, Status Kiadó, Csíkszereda, 2010.